

MINTAQA AGRAR SEKTORI: ASOSIY MUAMMOLAR, XUSUSIYATLAR, ISLOHOTLAR ZARURIYATI

N.N.Ibragimov,

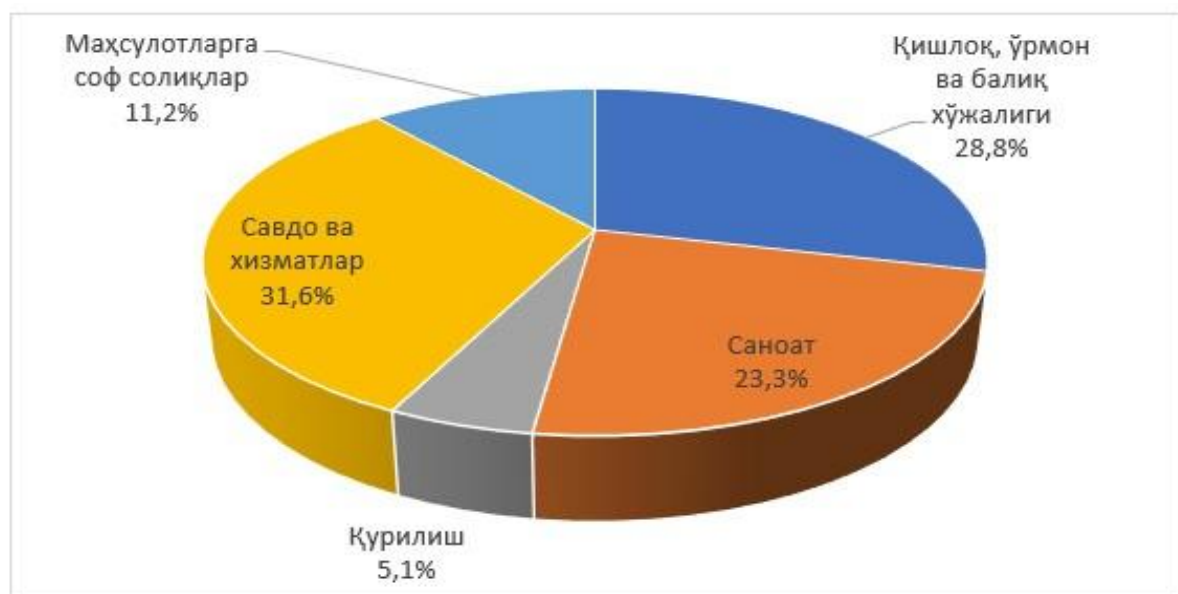
*Qarshi davlat texnika universiteti Axborot
tizimlari va texnologiyalar kafedrası
i.f.f.d,dotsenti*

Annotatsiya. Ushbu maqolada mintaqah iqtisodiyotini davlat tomonidan tartibga solinishi uning tamoyillari, takomillashtirish usullari va mexanizmlari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: mintaq, mintaqaviy siyosat, mintaq iqtisodiyoti, bozor, bojxona.

Kirish. Bozor iqtisodiyoti rivojlanib va takomillashib borayotgan sharoitda hududiy mutanosiblikni ta'minlash masalasi muhim iqtisodiy ahamiyat kasb etadi, bunda davlat mutanosiblikni ta'minlashda bevosita va bilosita ishtiroki zarur bo'ladi. Ma'lumki, iqtisodiyotni boshqarishning tartibga solish usulida davlat o'zining ijtimoiy,iqtisodiy va siyosiy mexanizmlari orqali mamlakatda hududiy mutanosiblikni ta'minlashdam faol ishtirok etadi.

Qishloq xo'jaligi-O'zbekiston iqtisodiyotining yetakchi tarmoqlaridan biri. 2021yilda qishloq xo'jaligining O'zbekiston yalpi ichki mahsulotidagi ulushi 28,8 foizni tashkil qildi (bu va boshqa joylarda, agar boshqa ilova keltirilmagan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari).

1-surat. O'zbekiston YaIMning tarmoqlar bo'yicha tarkibi 2021 yilda.

2021 yilda qishloq xo'jaligi mahsulotlarining 53,2 foizi o'simlik mahsulotlarini, 46,8 foiz chorvachilik mahsulotlarini tashkil etdi. 2020 yilda qishloq xo'jaligida 3,7

million kishi ish bilan ta'minlandi (jami ish bilan ta'minlanganlarning 27,2 foizi). Mamlakat aholisining deyarli yarmi qishloq joylarida yashaydi (2019 yil 1 yanvar holatiga ko'ra O'zbekistonda 33,25 mln. kishi, shu jumladan, qishloq joylarda 16,45 mln kishi (aholining 49,5 foizi) yashaydi).

Shu bilan birga, qishloq xo'jaligi iqtisodiyotning eng ko'p boshqariladigan tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Katta yirik qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilari, dehqonlarning mulk huquqi o'ta himoyasiz, ularning faoliyatini tartibga solish usullari, de fakto sovet o'tmishidan olingan, qishloq xo'jaligi mahsulotlari va ishlab chiqarish resurslari hamda sektor uchun xizmatlar bozori ishlab chiqilmagan. Qishloq xo'jaligi sektori islohotga muhtoj bo'lib qolmoqda. O'zbekiston ikki yil davomida tizimli iqtisodiy islohotlar kursini aniqlagan bo'lsada, qishloq xo'jaligida deyarli o'zgarish yo'q.

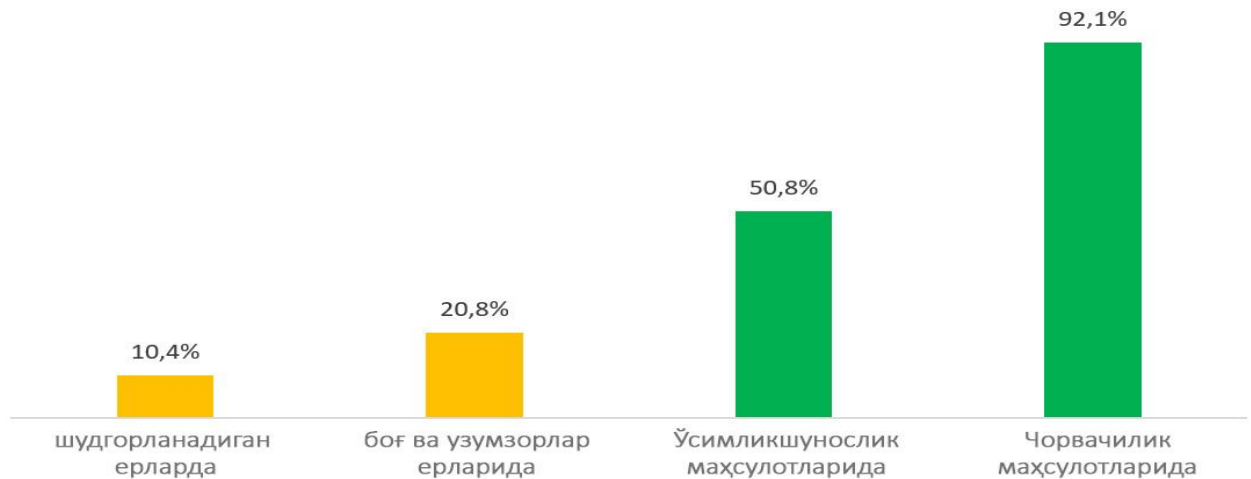
Shu bilan birga, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining ko'pchiligi ular tomonidan emas, balki kichik dehqon xo'jaliklari tomonidan ishlab chiqariladi.

1-jadval. 2021 yilda qishloq xo'jaligi yerlarining yer egalari tomonidan taqsimlanishi, ming gektar

	Шудгор	Боғ ва токзорлар	Пичанзор ва яйловлар
Фермер хўжаликлари	3 472,9	295,0	1 481,3
Дехқон хўжаликлари	420,2	80,3	-
Бошқа хўжаликлар	142,2	10,3	19 643,1
Жами	4 035,3	385,6	21 124,4

2018 yilgi ekin maydonlari, bog'lar va uzumzorlar uchun ajratilgan yerlarning 85,2 foizini fermer xo'jaliklari tashkil etadi (2017 yildagi ma'lumotlar). 2018 yilda qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishning 70,0 foizi dehqon xo'jaliklari hisobiga amalga oshirilib, ekin maydonlari, bog'lar va uzumzorlar uchun ajratilgan yerlarning atigi 11,3 foizini tashkil etadi. Vaziyat sovet o'tmishini eslatadi, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining katta qismi katta xo'jaliklarda (kollektiv va fermer xo'jaliklarida) emas, balki shaxsiy yer maydonlarida ishlab chiqarilgan.

2-surat. 2021 yilda dehqon xo'jaliklarining ulushi foiz hisobida.

Biroq dehqon xo'jaliklarining qishloq xo'jalik mahsulotlarining hajmi bo'yicha ma'lumotlari ishonchliligi borasida katta shubha bor, chunki ma'lumotlar sotsiologik tadqiqotlar natijalaridan olingan. Bu ko'rsatkichlarning ba'zilar muntazam ravishda soxtalashtirilgan, masalan, sut sog'ilishi. Bundan tashqari, paxta va g'alla davlat tomonidan fermer xo'jaliklaridan arzon narxlarda sotib olishni hisobga olish kerak (quyida batafsilroq), bu tabiiy ravishda qishloq xo'jalik mahsulotlarining umumiy qiymatida ularning ulushiga ta'sir qiladi.

Xulosa. Mintaqani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini tartibga solishda sifatli analitik ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini tartibga solishda sifatli analitik (tahlil) va prognoz ishlanmalarni muhimligini hisobga olgan holda, viloyat iqtisodiyotini tahlil qilishda va prognozlashtirishda tuman-shahar-viloyat sxemasi bo'yicha pastdan yuqoriga tomon xarakatlanishga bag'ishlangan uslubiy yondoshuvlar tavsiya etiladi. Tavsiya qilinayotgan o'tishning asosiy qoidalari bo'lib, davlat manfaatlari ustunligiga rioya etish, barcha turdagi mulk va turli darajalarda xo'jalik yuritish uchun korxonalarga qulay shart-sharoitlarni shakllantirish, mintaqani bir butun, yaxlit sifatida yondoshgan holda, rivojlanishni kompleksligi va mutanosibligini ta'minlash hisoblanadi. Mintaqaviy statistikaning sifati va ob'ektivlik darajasini pastligi hisobga olgan holda, amaliyotda vaziyat, muammo va alohida hududlarni rivojlantirishni prognozlashtirish bo'yicha tadqiqotlarni olib borishda anketa so'rovi usulidan keng foydalanish taklif qilindi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –T.: "O'zbekiston" nashriyoti. 2021-y. –461 b.
2. <https://dtai.tsue.uz/index.php/dtai/article/view/v2i424>
3. Тюнен И.Г. Изолированное государство. Москва, Экономическая жизнь.,
4. Ibragimov, n. N. (2021, april). An imitation model of the development of public

utilities. In archive of conferences (vol. 19, no. 1, pp. 18-20).

5. Muxammadiyeva Yu.Yu. Mintaqa salohiyatini oshirishda innovatsiyalar va investitsiyalarni rag'batlantirishda klaster yondashuvining o'rni.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14871999>